

Владимир Умељић

ИСТИНА У СВЕТУ РЕЛАТИВИЗМА И НИХИЛИЗМА
ИЛИ КАКО СЕ ВЛАДА ЉУДИМА

(Компендијум језичко-филозофске теорије дефиниционизма и њена примена
на социјалне науке, са тежиштем на истраживању феномена геноцида)

Уредник
Зоран Колунџија

Издавање ове књиге подржало је

Министарство културе и информисања Републике Србије

Владимир Умељић

**ИСТИНА У СВЕТУ РЕЛАТИВИЗМА
И НИХИЛИЗМА
ИЛИ
КАКО СЕ ВЛАДА ЉУДИМА**

(Компендијум језичко-филозофске теорије дефиниционизма и њена примена на социјалне науке, са тежиштем на истраживању феномена геноцида)

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

САДРЖАЈ

ТЕОРИЈА ДЕФИНИЦИОНИЗМА.....	9
Увод	9
1. Општа језичко-филозофска основа теорије дефиниционизма (парадигма језика).....	13
а. Класична парадигма језика (Платон, Аристотел) и релативизација истине (Протагора, Зенон), као једносмерни пут ка нихилизму, ка духовно суицидном самопорицању (Фридрих Ниче).....	17
б. „Археологија језика” и апсолутност карактера истине (Сократ, Конфучије).....	23
2. Егзистенција апсолутне истине (свест о истини стварности може само да следи свести о стварности истине)	28
• Тренутно важећи параметри (не)постојања апсолутне истине	30
• Проблеми просвећено-научног доказног поступка у односу на постојање апсолутне истине	35
3. Самопросвећивање језичке филозофије.....	38
4. Један корелативни став (и потреба самопросвећивања) социологије.....	41
5. Један дискутабилни став (и потреба самопросвећивања) психологије.....	45
6. Самопросвећивање филозофа у „ванредним стањима” (временско-просторни контекст доминације гасних комора, Мартин Хајдегер)	57
• Циљано осиромашење и банализовање употребних, чулима доступних форми језика, као средство осиромашења и униформисања духа.....	64

• Како се постаје „вештица” или „ниже биће”?	68
• Виртуализација социјалног заједништва кроз форсирану инфантилизацију, као феномен нашег електронско-медијског доба	73
• „Тражење пречица” при овладавању човеком данас – може ли злоупотреба науке у међувремену да мења свест путем манипулисања подсвести (сублиминали)?	81
8. Језичка филозофија и метафизика кроз миленијуме. Претпостављени паралелни светови трансценденције.	86
• Кратки еккурс у историју (европске) филозофије: од мита до логоса, од доксографије до институционализоване науке	91
• Кратки еккурс у однос хришћанства на Западу и Истоку према трансценденцији, као једном од детерминантних фактора стварања различитих културолошких традиција у Европи (Тома Аквински и Исус, Владимир Лоски и Христос)	95
• Математичко-физичка и религиозно-метафизичка рефлексија стварности – ко може да се позове на постулат „Настајање нечега из ничега” („Creatio ex nihilo”) при размишљању о прапочетку свега што постоји?	106
• Корелација исказа религиозно-метафизичких и световно-научних сведочанстава историје – покушај превода једног вокабулара у други (у истом језику) при различитом језичком рефлектирању исте стварности	110
• Закључна примедба – затварање херменеутичког круга (по М. Хајдегеру)	113
9. Језичка филозофија и математичка физика кроз векове. Претпостављени паралелни светови иманенције (Ајнштајн, Хокинг, Полчински)	115
10. Човек и претпостављени паралелни светови филозофије – позив на учешће у архетипској „језичкој игри” (слободно по Апеловој трансцендентно-семиотичкој прагматици).	126
Резиме кратког теоретског еккурса из филозофије језика (тријада „језик-свест-стварност”)	131
НЕКОЛИКО ПРИМЕРА ПРИМЕНЕ ТЕОРИЈЕ ДЕФИНИЦИОНИЗМА У СОЦИЈАЛНИМ НАУКАМА И ОБЛАСТИМА (право, политика, социјални рад, историјска наука, социјална психологија, социологија, политикологија).	141
Увод	141
1. Канонско и световно (државно и међународно) право.	143

• Супституција римског акузационог права римокатоличким инквизиционим правом и средњовековни „лов на вештице”	143
• Редифиниција/ревизија међународног права као алиби за редифиницију/ревизију историјске науке (Хашки трибунал за бившу Југославију, злочин геноцида и амерички историчар Паул Мојзес)	149
2. О односу хуманистичког принципа социјалног рада и политике (Да ли је римокатоличка социјална доктрина компатибилна са дијахроним прозелитско-империјалним императивом политике Ватикана?)	173
• Међусобна условљеност и повратна спрега између прозелитско-политичке и социјалне делатности Ватикана кроз историју, на примеру откривања, колонизације и католичког покрштавања „Новог света” 1492–1767	176
3. Социолошки феномен настајања „договорних” нација (на примеру Бошњака)	188
4. Истраживање феномена геноцида	199
а. Ватикан, вишевековна дехуманизација и погроми, као предуслов геноцида над Јеврејима у 20. веку (Шоа, Холокауст) у светлу теорије дефиниционизма. Парадигма религиозно-црквене и расистичке мржње у Европи	220
б. Вишевековна дехуманизација Синти и Рома, као припрема за геноцид 1931–1945. (Самударипен, Порајмос) Парадигма „расне” мржње и религиозно-црквене одбојности у Европи	258
в. Србцид хрватске државе 1941–1945. Парадигма шовинистичке, религиозно-црквене и расистичке мржње у Европи	270
• Редифиниција стварности као цондитио сине ква нон злочина геноцида, на примеру Србцида хрватске државе 1941–1945	270
• Дехуманизација српске циљне групе жртава у Хрватској од 19–20. века	271
• Дехуманизација српске циљне групе жртава 1941. Корелативни ставови представника исте културолошке традиције (Адолф Хитлер, Анте Павелић)	279
• Два врло различита приступа (језичка филозофија и социологија) проблематици процеса дехуманизације једне мањинске групе од стране социјалне већине са врло сличним резултатима истраживања	296
а. Основе Гоффманове „Анализе рамова/оквира („Frame analysis”)” и њена могућа корисност при истраживању	

механизма и процеса дехуманизације циљне групе и следственог феномена геноцида	297
б. Паралеле у закључцима Гофманове социолошке „Frame analysis” и језичко-филозофске теорије дефиниционизма... ..	316
5. Политикологија, политика и питање истине – да ли је одустајање од истине цена за опстанак демократије (Херфрид Минклер)? ..	321
6. Теорија дефиниционизма „за свакога”	329
ПРИМЕНА ПОНУЂЕНЕ ТЕОРИЈЕ НА ЊЕНОГ АУТОРА	340
Листа коришћених историјских извора и научне литературе	346
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	358
РЕГИСТАР ИМЕНА	361

ТЕОРИЈА ДЕФИНИЦИОНИЗМА

Увод

Ко год већ само помисли да може да заступа тврдњу,
да је језик само пасивно средство комуникације,
нека прво покуша да то или било шта друго помисли,
а уз претходно апстраховање, искључивање језика.

– Аутор

Будући да се овде ради о компендијуму, то ће следствени текст по природи ствари бити представљен редукционистички, сажето, али са свим битним елементима који чине и образлажу језичко-филозофски укорењену и мултидисциплинарно конципирану теорију дефиниционизма.

На пробу/проверу биће стављен базични ауторски став, да претпостављено препозната тријада „језик-свест-стварност” није само есенцијална за теорију дефиниционизма и не само за филозофију језика, већ и за целокупну духовну егзистенцију човека у најширем смислу речи, за архетипску суштину бића.

Та поставка дакле гласи:

Тријада „језик-свест-стварност” је путоказ и пут ка спознавању бића, које јесте ако апсолутна истина јесте и које није, ако апсолутна истина није; јер стварност јесте ако апсолутна истина јесте и није, ако апсолутна истина није. Ова тријада постулира језик као лигатуру и есенцијални конститутивни елемент свести о истини стварности, која само може да следи свести о стварности истине.

Биће ословљене и размотрене енормне препреке, тешкоће и недоумице на путу *доказивања* ове поставке и – стављене на дискусију. Јер ни ова студија неће, сигурно, разрешити најстарије питање духовног космоса човечанства.

Овде ће се, наиме, још једном упечатљиво потврдити оправданост проширења научних поступака индукције и дедукције, и увођења абдукције (= хипотезе), као трећег начина извлачења логичких закључака, за шта је заслужан утемељивач модерне семиотике Чарлс Сандерс Пирс (Charles Sanders Peirce).¹

Доњи текст припада, дакле, примарно области филозофије језика и то у њеном пуном обиму а то значи да ће бити ословљен

а. њен однос према друштвеним, али и природним наукама;

б. кратко и однос према духовним областима, која превасходно проистичу из емоционалне и само секундарно из когнитивне интелигенције (књижевност, при тематизовању покушаја униформисања духа од стране политике и економије);

в. биће закључно и неминовно додирнута и она граница, која њу по сопственом рационалном избору раздваја или спаја са метафизичким делом човековог духовног бића. То је и једна од одлучујућих детерминанти, која филозофију језика битно разликује од свих других хуманистичких наука.

Јер су историјске науке (као и политикологија, социологија, психологија, итд.) искључиво обавезане строго ограниченим критеријумима, што објективније, трезвене и логичке, просвећено-прагматичне науке.

Филозофија језика услед ове своје пријемчивости за *све* нивое рефлексije стварности није постала мање или више наука, међутим тиме показује зашто себе сматра духовном лигатуром свих наука као и мостом, који просвећени интелект одваја или спаја и са осталим детерминантама (способностима и манифестацијама) човековог духа.

Другим речима, филозофија језика – својом бескомпромисном отвореношћу у односу на *све* перцептивне и делатничке области човековог духа – демонстрира да је Ајнштајново сазнање, да се и две паралелне линије негде у бесконачности ипак сусрећу, потенцијално применљиво и ван области природних наука.

Ја сам до сада објавио око 70 научних прилога, од тога шест обимнијих студија (на српском и немачком језику). Од тога се 22 текста баве феноменологијом геноцида, са тежиштем на Србоциду хрватске држа-

¹ Упореди: Helmut Pape (Hrsg.), Charles S. Peirce. Phänomen und Logik der Zeichen. Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1993.

ве 1941–1945. а 15 последњих прилога разматрају ову тематику (експлицитно) у светлу теорије дефиниционизма.

Још 4 моје објављене расправе стављају ову теорију на пробу у другим областима истраживања (етика и државно тј. међународно и право, хришћанство, црквена историја и историјска теологија, савремени политиколошки аспекти социјалног развоја, улога медија при формирању индивидуалне и социјалне свести у наше „медијско доба”, однос политике и социјалног рада, итд.).

Теорију дефиниционизма – у тематском контексту истраживања феномена геноцида и улоге миленијумске културолошке традиције Западне и Средње Европе у његовом настајању – по први пут сам представио научној јавности у есеју „Етика и власт над дефиницијама” 2006.²

Један од највећих живих корифеја језичке филозофије, Ноам Чомски, коме сам ставио на располагање кратки енглески преглед суштине теорије дефиниционизма, прокоментарисао је, да он сам „никада није дошао на тако интересантне идеје”. Изразио је, потом, спремност да се и лично одазове мом горњем позиву, да ће дакле покушати да нађе времена, „да ради на тај начин”.³

Једна уводна ауторска реч у односу на у овом излагању повремено присутну редундантност (местимично понављање поставки, аргумената, закључака у следственом и све ширем контексту) била би на месту.

При овоме се не ради о некаквом превиду или о евентуалном „мањку аргумената”. Напротив, аргумената и историјски верификованих извора има – као што ће се показати – у довољној мери.

Овај начин представљања понуђеног материјала би требало, као прво, да заинтересованима штеди време и не само да олакша разумевање иначе изузетно комплексне проблематике, већ се од дотичног приступа истовремено очекује да иницира и постепено мултиплицира процес синергије појединачних, и по природи ствари специфичних научно-методолошких приступа једном те истом проблему.

То даље значи да се и сва местимично поновљена навођења већ представљених историјских извора и извода из научне литературе врше *свесно*, али увек и само у *новом, њроширеном и све комилекснијем*

² Vladimir Umeljić, Ethik und Definitionsmacht, Essay in: Kultursoziologie, Wissenschaftliche Halbjahreshefte der Gesellschaft für Kultursoziologie e.V. Leipzig, 2006/I., Leipzig, 2006.

³ „Interesting ideas. I've never thought about them. Will try to find some time to do so.” (Noam Chomsky, e-mail to Vladimir Umeljic, betr. Definitionism-Theory, 11. 3. 2010.)

контексту, да би се перманентни научно-доказни поступак у оквиру новопредстављених података како поједноставио, тако и потенцирао.

Примена редувантности, закључно, ставља читаоцу на располагање један додатни и сигурно добродошли контролни механизам у односу на аутора, којим се свесно и циљано – по „Информационој теорији” – у (пожељну) интерактивну комуникацију аутор-читалац укључује потенцирана могућност, да читалац лакше препозна и брже идентификује могуће грешке, нелогичности и неправилности у подацима, информацијама и интерпретацијама, понуђеним од стране аутора.⁴

Дотични методолошки поступак, дакле, ставља читаоца с времена на време на извесну пробу стрпљивости, омогућава му међутим, још једном, да све новопонуђене аспекте много брже класификује, систематизује и заокружи у оквиру сваке следеће фазе продубљивања тематских сазнања, без да се враћа и тражи одговарајућа места у тексту.

На семантичком нивоу, ова понављања имају дакле таутолошки, а не плеонастички карактер.⁵

Последње (условно) образложење оваквог приказа материје лежи у основном питању (језичко-филозофског аспекта) овог разматрања а то је *истина*, егзистенција истине „за себе и по себи”, и потребу овак-

⁴ Информациона теорија по Клоду Шенону, која постулира и контролну функцију редувантности, припада области математичке стохастике, која се састоји из статистике и теорије вероватноће. Она се бави информацијама. Као и компримовањем њиховог садржаја (ентропија), кодирањем, итд. а налази примену како у публицистици, електронским и класичним медијима, тако и у информатици и комуникационим наукама, па чак и у неурологији (комуникација путем преношења информација путем ДНК) и молекуларној биологији (комуникација путем преношења информација кроз протеинске секвенце). Упореди: Claude E. Shannon, „A mathematical theory of communication. Bell System Tech. J., 27:379–423, 623–656, 1948”; даље: Claude E. Shannon, Warren Weaver, „Mathematische Grundlagen der Informationstheorie” [Dt. Übers. von The mathematical theory of communication durch Helmut Drefßler]. – München, Wien, Oldenbourg, 1976. О додирним тачкама, односно о математичкој лигатури између језичке филозофије и природних наука види: *Holger Lyre, Informationstheorie. Eine philosophisch-naturwissenschaftliche Einführung (UTB für Wissenschaft; Band 2289)*, Fink, München, 2002.

⁵ Таутологија (старогрчки ταυτό = τὸ αὐτό то ауто, „исто”, и λόγος λόγος „реч, говор”, дакле поред осталог и синоним за употребу, практиковање језика) је – за разлику од плеоназма (πλεονασμός плеонасмός, „сувишна претераност, непотребно понављање истог, без да се њиме остварује већи степен инфомисаности”) – једна позитивно конотирана стилистичка фигура (на семантичком нивоу позната као „семантичка редуванција”), која понављањем садржаја подвлачи његову важност и омогућава слушаоцу/читаоцу да брже и потпуније препозна ауторски став о одређеном питању. Више о томе у: Анекс И. „1. Општа језичко-филозофска основа теорије дефиниционизма (парадигма језика).”

вог језичког приступа теми својевремено је образложио и један од несумњиво највећих хуманиста и универзалних мислилаца свог и свих времена, Јохан Волфганг фон Гете: „Истина се мора увек изнова и неуморно понављати, и ширити, јер се и заблуде (тј. неистине, прим. аутора) свуда око нас увек изнова понављају/придикују и шире”.

1.

Општа језичко-филозофска основа теорије дефиниционизма (парадигма језика)

**„Interesting ideas. I’ve never thought about them.
Will try to find some time to do so.”**

(Noam Chomsky to Vladimir Umeljic, about Definitionism-Theory, 11. 3. 2010.)

Под филозофијом језика у ужем смислу речи, по класичној дефиницији подразумева се наука, „која се бави језиком и његовим значењем/значајем, бави се дакле првенствено односом између језика и стварности, као и односом језика и свести (= мишљења).

Језичко-филозофска истраживања позната су још из антике, њен именујући појам се међутим усталио тек од половине 19. века. Филозофија језика је, као теорија, уско повезана са логиком, општом лингвистиком, аналитичком филозофијом, херменеутиком, семиотиком и структурализмом, има додирне тачке са антропологијом (антрополошка филозофија, која истражује специфичност човека, као бића са енормно развијеном језичком способношћу), језичком критиком, комуникационом науком, итд. Као практикујућа теорија, она додирује, укршта се и каткад прожима и све остале друштвене науке – историјске, социологију, социјалну психологију, политикологију, итд.

Ауторски став се разликује од класичног дефинисања филозофије језика и посматра је далеко шире, као базичну и универзалну духовну науку, која се бави језиком као универзалним фундаментом човековог бића, свести и стварности. Тиме се консеквентно и још један корак даље следи промени језичке парадигме у 20. веку, која је донела сазнање, да нисмо само ми ти који разлажу и образлажу језик, већ он то исто чини и нама.

Моја полазна позиција је уз то, да је мишљење (само духу доступна) пра-форма језика, јер је сваки покушај да се мисли уз претходно апстраховање језика једноставно безизгледан, а његове касније спољне форме су говор и писмо (од њиховог настанка језичка доступност чулима), који су били и остали есенцијални предуслов социјализације човека. Језик је сходно томе константа, која је истовремено есенцијални носилац свести и *conditio sine qua non* перцепције, као и активног учешћа у креирању стварности. Последично, не диференцира се више на „бављење односом између језика и стварности” с једне и на „бављење односом језика и свести” с друге стране, то се дакле сматра целовитом облашћу.

Језик значи није више само „пасивно средство комуникације” (класична парадигма Платона и Аристотела), он није више ни само лигатура, мост између свести и стварности (нова језичка парадигма од 20. века). Он се као основни конститутивни елемент истовремено сматра и активним чиниоцем обе ове детерминантне (и неодвојиве) области бића.

Основна језичко-филозофска теза теорије дефиниционизма, у светлу овог става, гласи:

Узурпација власти над дефиницијама (стварности) са тежњом постизања монопола над истима, представља најделотворније владалачко оруђе високих носилаца социјалних хијерархија и оних који теже том статусу, и истовремено најважнију нематеријалну погонску снагу прогреса и регреса, како у сегментарном, тако и у глобалном развоју људског друштва.

У њему лежи суштина ултимативног, јер духовног овладавања и владања човеком од стране човека, у интеракцији психагогије (узурпатор, „власник” дефиниција) и интернализације (циљна особа, „нормалан” човек). Од те интеракције се очекује, да потчињени у крајњој линији усвоји представу стварности, по којој је то и свако друго – од стране ауторитативних узурпатора власти над дефиницијама у сопственом интересу (*ре*) дефинисано – стање последица сагласности тј. вољног саодлучивања потчињеног, резултат и његовог „добровољног” избора и сарадње.

Другим речима, идеални владар, предводник, доносилац одлука (монарх, председник, директор, шеф, поглавар, првосвештеник, ректор, кустос, отац/мајка, итд.) самоовлашћује себе да дефинише „шта је црно а шта је бело”; идеални потчињени је онај, који на основу интернализације овог спољног утицаја и без да га као таквог суштински про-

зре, идентификује и класификује, развије самосхватање, које прихвата (ре)дефиницију стварности од стране самопроглашених власника над дефиницијама и сматра је истовремено и сопственом, у најмању руку коауторизованом вредношћу и тиме, у идеалном случају објективном константом стварности.

Тај инструмент, принцип и механизам условљен је аксиоматским императивом језичког поимања – перцепције и учешћа у креирању – стварности. Принцип узурпације власти над дефиницијама стварности је етолошки елемент човекове спекулативне интелигенције и настао је настанком есенцијалног предуслова исте, наиме, језика (у његове три развојне, човеку доступне форме: мишљење = форма језика доступна само духу; њој су следиле комуникационе форме: говор = форма језика доступна и чулу слуха; писмо = форма језика доступна и чулу вида) и развијао се упоредо са хијерархијским раслојавањем социјалне заједнице.

Тај инструмент, принцип и механизам духовне доминације човека над човеком, као битне детерминанте људског друштва од првобитне заједнице па до данашњих државних и наддржавних облика удруживања, присутан је и препознатљив у свим социјалним формама организовања, са њиховом неминовном пирамидалном структуром – породица, институционализована религија и на рекламократију упућена трговина, политика и државни (бирокуратско-управни и репресивни) апарат, култура и уметност, економско-финансијски систем и образовање, итд.

Филозофија језика заступа у теорији дефиниционизма следећи полазни и финални став, који је уједно и образложење утемељења ове теорије:

Предиспозиција, способност и склоност ка узурпацији власти над дефиницијама (стварности) психолошки припадају архетипским структурним доминантима подсвести, које сходно томе не подлежу директној контроли свести, али је префигурирају и структурирају. Делање тих доминанти свест рефлектира у симболичким сликама (овде превасходно у смислу борбе за превласт, доминирања и потчињавања).⁶ Језик је архетипска структурна доминанта свести и подсвести човека, и рефлектира обе ове области и целокупну стварност путем како човекове, тако и своје саморефлексије.

⁶ Упореди на пр. Jolande Jacobi: Die Psychologie von C. G. Jung. Eine Einführung in das Gesamtwerk. Mit einem Geleitwort von C. G. Jung. Fischer Taschenbuch, Frankfurt a.M., März 1987.

Практиковање узурпације власти над дефиницијама и психагошко ширење нових, сопствених и самосвојних представа стварности на друге увек је, тј. по правилу, свесно делање. Једини теоретски изузетак би смео у идеалном случају да буде изузетно висок степен идентификације практикујућег са својом представом стварности, који би резултирао одређеним аутоматизмом при њеном заступању (среће се на пр. код екстремно религиозних или идеолошких погледа на свет).

Будући да је узурпација власти над дефиницијама (стварности) истовремено први, прототипски чин примене силе у међуљудским односима, који претходи свим другима, иницира их и прати, *последнице* његовог делања су од енормног друштвеног значаја и *као ѿакве* постају препознатљиве за социјалне науке.

Претпостављена корисност филозофије језика састоји се у томе, да она по природи ствари постулира конститутивну лигатуру између језика (као архетипске структурне доминанте човековог целокупног духовног бића) и енормних социјалних последица узурпације власти над дефиницијама (као архетипске структурне доминанте парцијалног, интересно мотивисаног – и по постављеном циљу императивног – учешћа у креирању стварности) и препознаје је као аксиоматску полазну тачку свог истраживања.

Сходно томе, филозофија језика нуди теорију дефиниционизма, као (претпостављено универзални) мост, који полазећи од општег (језика) дедуктивно указује на саме почетке каузалног ланца овог процеса, преводећи језик симболичких слика (односно њихов претходни превод у смислу релативистичких, софистичко-реторичких интерпретација од стране узурпатора власти над дефиницијама) на „нормални” језик и ставља резултат своје анализе на располагање партикуларним социјалним наукама.

Она дакле захтева и потенцијално омогућује откривање првобитне, зачетне⁷ теоретско-мисаоне акције при дотичним процесима, полазећи

⁷ Тежња за сазнавањем „првобитног, зачетног” (шта, зашто, када, како) је вероватно стара колико и човекова духовна активност, није међутим никада имуна на сумњу утопијског стремљења или штавише на процену, да се при томе ради о манифестацији некакве „маније величине”. Ауторски став, да је то у оквиру филозофије језика и истраживања „духовне васионе” човека теоретски реална поставка, почива на сазнању да је људско биће по општем – научно-биолошком, религиозно-филозофском, (у религиозно-есхатолошком смислу се то односи на физичко биће) просвећено-филозофском, итд. – конзенсу нешто *коначно*, нешто што има почетак и крај (за разлику на пр. од „мука” најегзактнијих природних наука –

од премисе да сваком плану једног индивидуалног, као и социјалног пројекта претходи иницијална замисао а свакој реализацији – више или мање солидни – план или барем доминантна представа о даљем развоју стања ствари.

Њена базична детерминанта не искључује и не девалвира ни у ком случају све друге и одавно препознате факторе економске, политичке, технолошке, религиозне, психолошке, итд. природе, и њихов несумњиви – узрочни, пратећи и последични – утицај на историјска збивања. Она, међутим, као базични елемент свести условљава егзистенцију свих других фактора и повећава вероватноћу сазнања и разумевања релевантних историјских догађаја, друштвених односа и процеса.

а. Класична парадигма језика (Платон, Аристотел) и релативизација истине (Протагора, Зенон), као једносмерни пут ка нихилизму, ка духовно суицидном самопорицању (Фридрих Ниче)

Битни предуслов разумевања суштине предложене тезе/теорије је познавање једног есенцијалног постулата класичне језичке парадигме, како га је формулисао Платон а потом прихватио и развио његов најпроминентнији ученик Аристотел⁸. Њихово схватање, наиме, да је језик само једно техничко средство, једно оруђе комуникације и пасивни извршни инструмент мишљења, као предуслов и у следственој комбинацији са релативизмом и субјективизмом античких софиста и реторичара представља почетак (научно утемељене) негације постојања једне апсолутне истине у европској културолошкој традицији а тиме и једне „за себе и по себи” обавезујуће хумане етике.

Није, наравно, дуго трајало и то наводно оруђе је револуирало у врло делотворно оружје увек присутних носилаца политичких амбиција у људској заједници (узурпација власти над дефиницијама као средство интересно условљеног мењања стварности и наметања сопственог субјективног система вредности путем психагогије, дскле „вођења душа”), који су потом, ослобођени императива – сада све до непрепо-

математике, математичке физике – које при космологији увек изнова ударају о зид основног питања – да ли „прапрасак” („Big Bang”) заиста може да буде почетак егзистенције васионе, дакле *свега* што постоји, јер – како је могуће да једно „нешто” настане из једног „ништа”? (В. опширније доле у: „Језичка филозофија и математичка физика”).

⁸ Platon, Dialoge, Franklin Bibliothek, Ottobrun bei München, 1984.

знатљивости релативирани – етике, систематски почели да интересно инструментализују и манипулишу човеком.

То, наравно, ни у ком случају не значи да су хијерархијски социјални односи и манипулације људи, односно *ирейварање йолийичких субјекта* и *йолийичке објекте* започели овом фазом развоја класичне филозофије, већ само да је од тог тренутка створена једна, као што ће даља пракса у историји Европе показати, врло значајна теоретска (духовна, научна) база за даљу систематизацију и перфектуирање дотичног социјалног односа, односно процеса.

Препознавање овог механизма је пак било омогућено променом парадигме у филозофији језика, која се догодила током 20. века и која је као прво престала са релативизовањем самог језика (и саме себе).

То значи да је језик препознат не више само као *йасивно* средство (извршно оруђе) мишљења и комуникације, већ у првој линији као конститутивни елемент и предуслов сваког мишљења. Томе је следило сазнање да је језик *основна* константа духовног бића човека, која детерминише и, са своје стране, у великој мери разлаже и образлаже човека (поред осталог и упрошћено – реч је дело).⁹

Платон је утемељио класичну језичку парадигму својим редукционистичким постулатом „Мишљење је дијалог душе са самом собом”, док је за њега дијалогска компетенција човека (слухом препознатљиво практиковање језика, говор) само једна „интуитивна способност усамљене душе, која је потпуно равнодушна у односу на саговорника”¹⁰. Аристотел је следствено, у оквиру своје дијалектичке методе, прогласио „бољи аргумент” јединим могућим ауторитетом духовне активности.

Ове поставке су, упркос свом пре елитистичком него утилитаристичком карактеру, саме по себи легитимне и њихов, условно речено, негативни значај лежи првенствено у томе, јер су оне девалвирањем конститутивног значаја језика постале путоказ релативистичким савременицима ових мислилаца.¹¹

⁹ E. Braun, *Der Paradigmenwechsel in der Sprachphilosophie*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1996.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Овде се по природи ствари даје само један аспект учења ових филозофа, који је за конкретну тему релевантан, јер би идеје у ширину врло брзо превазишло оквир овог огледа. Мора се само кратко подвући да Платон *јесте* био апсолутиста, његово небо је било „Небо идеја” и његов „Логос” је био независан од људи.

Мада су они (Платон и Аристотел) себе сврставали у апсолутисте и с правом сматрали идејним противницима софиста и реторичара, само једна логична консеквенца и само један корак од овога је било „Човек је мера свих ствари” софисте Протагоре или пак да по софистичком дијалектичару Зенону свака ствар изгледа истовремено као „појединачна и мноштво, идентична и различита, статична и динамична” (Платон, Пхаидрос 261 Д). Реторика је притом постала „једна наука, чији циљ је био убеђивање људи кроз вербално утицање на њихово мишљење, хтење и делање, дакле кроз ’вођење душа’ или психагогију.”¹²

Није искључено да је и сам Платон наслућивао какве последице ће његови постулати искусити и ускоро их је и сам доживео. Можда је то био разлог да је он чак врло далековидо захтевао да се „вокабулар разума и истине мора одвојити од вокабулара демократске политике.”¹³

Овај став дозвољава (најмање) две претпоставке:

а. То је био један идеалистички покушај да се истина очува у једном вокабулару, који је одвојен и независан од политике и/или

б. то је било прагматично давање једног „духовног алибија” политици, која се тиме више не мора осећати обавезном у односу на разум и истину.¹⁴

У најмању руку, ова друга претпоставка је у следственој историји заиста и увек изнова доживљавала своју пуну реализацију.

Платонова варијанта апсолутизма је, међутим, учењем релативиста (= субјективиста), преокренута у своју супротност (софистичка дијалектика: све је истовремено „идентично и различито”) а будући да је језик „само инструмент за спољну употребу” (Платонова класична парадигма језика), онда је психагогија тј. „упливисање мишљења, хтења и делања других вербалним средствима односно путем *владања* тим

¹² Friedrich Pfister, Religion und Wissenschaft, Francke Verlag Bern und München, 1972.

¹³ Blackburn S. Wahrheit. Ein Wegweiser für Skeptiker, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2005.

¹⁴ Теоретска претпоставка, да је Платон сматрао разум и истину суштински неспојивим са политиком само је спекулативног карактера и са изразито ироничном, штавише саркастичном интонацијом. Та претпоставка је већ у односу на његову класичну парадигму језика тешко одржива. Он, у складу са својим схватањем, говори о вокабуларима, о комуникационим формама „пасивног језичког инструмента” (говор, писмо), мада индиректно ословљава и садржину исказа (у позитивном случају – разум, истина), што се по ауторском схватању односи на свест и стварност. То, међутим, ни изблиза није било тежиште Платонове теме.

инструментом за спољну употребу” (реторичари) значи једно „леги- тимно” средство владања мишљењем, хтењем и делањем других.

Тиме неминовно долази до негирања егзистенције истине и обез- вређивања етике.

Ако, наиме, апсолутна истина не постоји, онда не постоји ни ствар- ност, односно стварност је само индивидуална (и последично мањин- ска/већинска/општа) представа о стварности, подлеже искључиво субјективној језичкој интерпретацији човека и једна од неизбежних последица је: *све је дозвољено*, јер све се десило и ништа се није десило.

Масовне хајке, мучења и спаљивања енормног броја живих „вешти- ца” у окциденталном делу Европе, миленијумски и по правилу смрто- носни прогони Јевреја и бројни походи против муслимана, ратови и погроми, канибализам и инцести, енглески серијски убица Џек Трбосек на крају 19. и немачки геноцидни генерал Лотар фон Трота (Lothar von Trotha) на почетку 20. века,¹⁵ Магдебургизовање 1631. и стрељање сто- тина деце-гимназијалаца у Крагујевцу 1941, масовна мучења и убиства, масакри и геноциди, немачки лекар Јозеф Менгеле и хрватски фратар „фра Сотона Филиповић”, Аушвиц и Јасеновац, експлозије америчких нуклеарних бомби са стотинама хиљада убијених цивила у Хирошими и Нагасакију, милиони Вијетнамаца (ни)су 1954–1975. у рату изгубили живот, итд. све то се десило и ништа од тога се није десило.

Ништа није стварност (већ само интерпретације) и тиме се круг ду- ховно суицидног *самойорицања* (в. доле Сократов диспут са софистом Теодором) затвара, будући да се последично све што је претходно било релативизовано одмах потом апсолутизује, у смислу:

- а. „Тврдња да је све релативно је апсолутна”, односно
- б. „Само релативност је апсолутна”, што као консеквенцу има ап- сурдну слепу улицу духа, наиме
- в. „Све/ништа (ни)је апсолутно/релативно”.

Субјективно релативизовање се, значи, фактички скоро истовремено и исто тако само субјективно апсолутизује („Ја, релативиста, сам у

¹⁵ Komandant nemačkih carskih trupa u „Nemačkoj Jugozapadnoj Africi” izvršio je 1904. prvo narodoubistvo u 20. veku, koje je koštalo života oko 80.000 pripadnika afričkog naroda Herero. Uporedi: Dominik J. Schaller: „Ich glaube, dass die Nation als solche vernichtet werden muss: Kolonialkrieg und Völkermord in „Deutsch-Südwestafrika” 1904–1907, in: Journal of Genocide Research, 6:3. Даље: Bundesarchiv Berlin Lichterfelde, R 1001, Nr. 2089, Bl. 100 ff. Zit. in: Michael Behnen (Hrsg.), Quellen zur deutschen Außenpolitik im Zeitalter der Imperialismus 1890–1911, Darmstadt, 1977.